DEO BENEDICENTE!

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICO-CHIRVRGICA

DE

CARIE OSSIVM,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO

WILHELMO HENRICO,

DVCE SAXONIÆ, IVLIACI, CLIVIÆ, MONTIVM, ANGARIÆ ET WESTPHALIÆ, & reliqua,

SVB PRÆSIDIO

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII,

HEREDITARII in Schwartza/

MEDICINÆ DOCTORIS, COMITIS PALATINI CÆSAREI, SERENISSIMORVM SAXONIÆ DVCVM CONSILIARII ET ARCHIATRI, THEORETICES PROFESSORIS PVBLICI ORDINARII,

PATRONI, PRÆCEPTORIS AC PROMOTORIS SVI, PIA ET NVNQVAM INTERMORITVRA VENERATIONE DEPRÆDICANDI

PRO LICENTIA

SVMMOS IN ARTE MEDICA ET CHIRVRGIA HONORES, INSIGNIA ET PRIVILEGIA DOCTORALIA, MORE MAIORVM, RITE CAPESSENDI,

publico examini Philiatrorum ſubiecta

a

IOHANNE GEORGIO STVSSIO,

VVILDEMANNO HERCYNIENSI,

Ad d. X. Nouembr. Anno M DCC XIII.

IN AVDITORIO MAIORI,

Horis ante- & pomeridianis.

IENÆ, LITTERIS KREBSIANIS.

VIRIS
ILLVSTRIBVS,
PERQVAM GENEROSIS, MAXIME STRENVIS, PRÆNOBILISSIMIS ET AMPLISSIMIS,
DOMINIS
INTIMIS - ET CAMERÆ - CONSILIARIIS,
SVPREMO AVLÆ MARESCHALLO,
SVPREMIS RERVM METALLICARVM PRÆFECTIS,
EORVNDEMQVE VICES GERENTIBVS
DECVMARIO,
SYNDICO,
RELIQVISQVE OMNIBVS ASSESSORIBVS
ELECTORALIS, SVMMEQVE PRINCIPALIS BRVNSVIGO-LVNEBVRGENSIS,
COMMVNIONIS RERVM METALLICARVM OFFICII ZELLERFELDENSIS,

DISPVTATIONEM HANC INAVGVRALEM

D. D. D.

IOHANNES GEORGIVS STVSSIVS.

I. N. I.

PRÆFAMEN.

SVnt in orbe literato non pauci, qui præſtantiſſimum Chirurgiæ ſtudium negligunt, dicentes, non conuenire Medicinæ Studioſis, vt in hac addiſcenda operam nauent, ſcilicet hoc longe infra dignitatem Magiſtrorum ſanitatis eſſe, vt ſeruili opere manus ſuas polluant: Eſſe inſuper tam vaſtum diſcendorum aliorum campum, vt iis ſatisfacere haud poſſint, nedum ſuperuacaneæ, vti vocant, huic parti. Diſtinctos proinde a longis iam temporibus eſſe Medicos & Chirurgos, & illorum officia, vt in Belgio hi Heelmeeſters, illi Geneſmeeſters vocantur; proinde, vt quilibet ἰατρόφιλος animum maxime ad morborum internorum externorumue cognitiones & curationes per medicamina aduertat, ſuadent, miſſis ad Chirurgos manuariis iſtis præſidiis.

Aſt ne Medicorum Excellentisſimorum olim, qui Chirurgiam æque ac Medicam exercuere ar-

tem, qualis Chiron fuerunt & Machaon, qui tantum igne & ferro inſtituiſſe Medicinam narrantur, memoriam iniiciamus, neque medicum naturæ miniſtrum obiiciamus, cui nihil turpe, nihilque vile, quicquid natura magiſtra indicauerit; hoc vnicum modo perpendendum cuiuis remittimus, qua ratione opprobrium, famæque ſuæ imminutionem euitare queat Medicus, quem ſiniſtra fortuna in Chirurgum minus in arte peritum incidere fecit, niſi ipſemet ſciat prudentes applicare manus, minimum iubere, quid & quomodo faciendum. Chirurgi Medicorum ſerui: aſt qualis dominus, qui ſeruo imperanda ignorat?

Dolendum equidem eſt, nobiliſſimam hanc partem medicinæ hodie fere ad ſolos barbitonſores eſſe detruſam, qui ſæpisſime nil minus quam Chirurgiam norunt, & in plurimis caſibus ægrum apta manuum operatione deſtituunt. At ſi Medicus huius notitiam ſibi acquiſiuerit, non ſolum rudem inſtruere poterit, ſed inſuper ſuccurrendo propriam famam & amorem ægri nulla opera ſibi procurabit. Quare laudandum omnino Potentisſimorum ac Serenisſimorum Europæ Academiarum fundatorum illuſtre ſtudium, quod in Medica Facultate Excellentisſimos Præcellentisſimosque ſemper quæ-

ſiuerint Viros, qui Chirurgiæ Profeſſorum nomine vtiliſſimæ illius dogmata Philiatris proponerent.

Quapropter haud reor, fore multos, qui de illius neceſſitate dubitent, quin potius ad eam perquirendam omnes attendant neruos, vt ſi non omnibus modis abſolutam, ſaltim ita addiſcant Chirurgiam, vt olim aptos ſeſe ductores rudibus dare operariis non detrectare debeant. Cum etiam Medicinæ pars Chirurgia negari nequeat, ſiquidem omnis morbi cura aut medicamentis aut manu peragi ſolet, iniurii in ſemetipſos eſſent illi, qui eam data occaſione optatisſima negligere & vilipendere vellent.

Cum igitur vera hæc omnia ſint, eo mitiorem cenſuram ſpero exinde, quod coniungenda in eligendo themate pro ſpecimine Inaugurali iunxerim, & ſic diſſertationem Medico-Chirurgicam exhibeam. Medicam voco, quia curatio eius requirit Medici induſtriam, in cognoſcendo, diſcernendo & curando, per interna quoque data ſalutis præſidia vſu comprobata; Chirurgicam vero, quia idem malum Chirurgum non ſinit eſſe deſidem, ſed eius manus in ſecando, radendo, limando, ſerrando, trepanando & vrendo fatigat, externam ſibi poſcens curam; Medico-Chirurgicam, quoniam Me-

dici & Chirurgi officia adeo arcte hic ſunt combinata, vt vtroque indigeamus, neutro carere queamus.

Ipſa diſſertatio agit de CARIE OSSIVM, cuius elaborationem adhuc pauci dedere; quoniam vero mihi in ſtudiorum ſtadio aliquot iamiam huius affectus exempla ſe obtulerunt, eo minus dubitaui illa eruditorum examini ſubmittere, atque de ipſa re conſcribere ſpecimen hoc Academicum, quod me noſſe arbitrabar.

Et cum viribus meis ſolis haud fidam, vtpote conſcius nil eſſe a nobis expectandum omni exceptione maius, Deum adoro, vt in labore, ad diuini ſui nominis gloriam ſuſcepto, me periclitantem clementisſime iuuet, mentisque meæ cogitationes ita dirigat, vt quæ iuſta & æqua ſunt, proferam. B. vero L. precor, vt ſi quid inuenerit, quod lectione dignum iudicari queat, benigne hoc ab amico accipiat; ſin vero quid ipſi vile nimis & ſimplex videatur, ne in malam vertat partem, ſed ipſemet meliora doctus ſolidiorem tradere deductionem velit. Gratisſimum erit nos dediſſe diſquiſitioni penitiori occaſionem, & eius fauorem nunquam non æſtimaturi erimus.

CAPVT

CAPVT I.

De Nomine & Definitione.

§. 1.

IGnoti nulla datur facundia. Qua enim ratione aliquis poſſet notitiam rei dare aliis, cuius nec ipſe prima delibauit elementa? Quapropter in thematis alicuius deductione non immerito ad NOMINIS contemplationem animum accingimus, quod vt & in noſtra diſſertatione fiat, æquum eſt. Affectus ergo, quem tractaturi ſumus, ab Autoribus communiter vocatur *caries*, quo nomine res deſignata optime exprimitur. Deſumitur enim denominatio hæc à ſimilitudine cariei in lignis, a vermiculis arroſis & eroſis, quod noſtris Germanis Wurmſtich vocatur; cum morbus hic, quem cariem vocamus, cum iſta lignorum carie maximam habeat analogiam, ſiquidem figura osſis ita deturpatur, vt principiis cohæſionis debitæ ſolutis & deiectis, ſolo attritu in puluerem fatiſcant, & foraminulis innumeris pertuſa videantur. Vid. *D. Præſidis Pathol. med. p. 108.* Perinde vero eſt, vtrum a carendo, vel aliunde dicatur, ſatis eſt, tum de vetuſtate, tum exeſione lignorum, prædicari, hinc & osſium. Hinc nonnulli etiam in ichore ipſo profluente vermiculos vitam motu teſtantes obſeruaſſe ſemet ipſos aſſerunt. Optime omnino denominatio hæc rem denominandam exprimit.

§. 2. Eadem de cauſa, nimirum propter analogismum vtrumque vocatur *Teredo*, non tam a terendo Latine,

ne, quod quidam volunt, quam a Græco nomine, in vtroque enim foro vox vſitata eſt, & in Latium poſterius ducta. Hæc itidem eroſionem a vermibus, eosque ipſos oſculis ſuis acutis duriorum ſubſtantiam terebrantes denotat. Quia quoque malum non diu vno definitum permanet in loco, ſed longe lateque ſerpendo ſe extendit, & proximiores vbique partes infeſtat, non immerito a *Boneto ſect. 5. obſeruat. 1. cancer oſſis* vocatur. Alii malunt *ſphacelismum*, aut *ſiderationem* osſium nuncupari; cum enim ſphacelus ſit deſtructio partium totalis & plenaria, cum putredine coniuncta, idem omnino noſtra erit caries ſeorſim in ſolidis, quod ille coniunctim in mollibus; quapropter etiam *Hornius in microtechn.* hoc nomen ipſi vindicat. Nec ineptum quoque nomen fuerit *corruptionis oſſium vlceroſæ*, cum in omni carie corrumpatur, & tota oſſis ſubſtantia euertatur, quare non pauci dicto hoc nomine ſunt contenti. Qui *Gangrænam* osſium dicunt, pari modo non absque cauſa hoc agere ſibi videntur, ii cumprimis, qui omnis cariei cauſam in inflammatione ponunt.

§. 3. *Spina ventoſa*, aut vt alii malunt, Spinæ ventoſitas, magis ſpeciem quandam cariei, quam ipſam vniuerſali nomine deſignat, nimirum cariem internam lente ad extra procedentem. Nomen hoc primitus ab Arabibus prognatum, & ad nos verſione facta delatum. *Mangetus* exinde credit nomen hoc effictum, quoniam patiens ſentit ſe velut ſpina pungi; ventoſam autem ideo appellari *ait*, quoniam tumore, & inflatione ſit coniuncta, ſicut ob hanc rationem Arabes œdema ventoſitatem appellauerunt. Vid. *Manget. Biblioth. Med. Tract. Tom. 3. L. 13. p. 659. Pandolphinus*, qui peculiari hac de re libro egit, præ reliquis maxime com-

commendandus, hunc affectum primo capite *vlcus carioſum* nuncupat.

§. 4. Græcis hic affectus pariter, imo principaliter, cognitus fuit, audit enim ipſi *Coo* quoque, *Galeno*, & aliis τερηδὼν, a verbo τερέω, *perforo*. Alii etiam ſub nomine εὐρὼς cariem indicauerunt, vnde & deriuata inde, apud ipſum *Dioſcoridem* & alios, notant ſitum aut putredinem, a nimia ætate aut aliam ob cauſam contractam. Alii malunt vocari quaſi τρήδων ἀπὸ τοῦ τρήματος, qua mentem Galeni, quoniam hoc in affectu pertuſum os deprehenditur; melius forſan ἀπὸ τοῦ τερηδόνος, a vermibus lignum erodentibus, namque & os tale videtur. Reuera enim vtrumque ſignificat. Vid. *Gorræus in definit. Med. tit. T. p. 336.* vbi quoque adiungit: ſunt autem in oſſe τερηδὼν & *ſphacelus* idem, quorum vtrumque eodem nomine cariem Latine dicere poſſumus. Spina ventoſa Græcis παιδαρθροκάκη, quaſi dicas ἡ κακὴ τῶν ἄρθρων, *aut malum articulorum in pueris*; qua denominatione non ſolum denotatur os, vti ſtrictius ſumtum ſubiectum, verum etiam remote id indicatur, dum iuuenibus atque viris magis hic morbus familiaris ſit, vtpote in ſenibus vix reperiendus. Vid. *Mang. l. c. p. 660.*

§. 5. Germani noſtri cum id exprimere volunt, communiter dicunt angelauffene Beine / fortaſſis a ſimilitudine rubiginis, quæ ferro ab humidioribus aëreis particulis adnaſcitur, illudque totum tandem exedere ſolet. Caries enim pariter oſſi primo exterius ſub pinguis oleaginis ſpecie incumbit, & procedente tempore profundius ſemper penetrat. Alii nominant eundem affectum Fäulung der Gebeine / nonnulli den Bein-Krebs. Sunt, qui in verſione Chirurgicorum Germanica vocant den Wind-

 dorn/

Dorn/ eam nimirum ſpeciem, quam ſpinam ventoſam nuncupare ſolemus, cæterum hoc nomen in vulgus alias notum non eſt. *Woydt in ſuo Gazophylacio Medico-Phyſico* cariem vertit einen Bein-Fraß/ ab arrodendo & corrodendo ſubiectum, ſecutus in eo Batauos, qui in ſua lingua Beenvreter cariem pronunciant.

§. 6. Hæc ergo iſta caries eſt, quam tractandam ſumſimus, ad meliorem vero diſtinctionem appoſuimus *oſſium*. Eſt enim & alia caries paulo ἀκύρως, *improprie* magis, reuera tamen ita dicta, ſiquidem prædicatur eadem rectiſſime (1) de carie ſeu vetuſtate fluidorum, vt vini, apud *Plinium* duobus locis, *Natur. Hiſt. l. 15. c. 2.* & *l. 23. c. 1.* (2) de carie partium etiam mollium, ſeu carnium. Viſitur hæc non ſolum in putridis horum vel illorum brutorum carnibus, foraminulentis, & de ſtatu ſuo viuido deiectis, ſed etiam in viuentibus, nominatim in carie pudendorum, quam noſtri dicunt den Schancker/ de qua legi poteſt pluribus *Muſitanus Chir. Theor. pract. Tom. 4. p. 87.* Eſt autem nobis caries morbus vnitatis ſolutæ oſſium, eorundemque corroſio, leuis aut profunda, ab humoribus roſiuis, acribus & acidis. Verbo: eſt gangræna ſeu mortificatio partium ſolidarum. DEFINITIONEM hanc veram eſſe & genuinam nemo negabit; *Genus* enim eſt morbus vnitatis ſolutæ, *ſpecifica* vero *differentia* deſumitur a cauſa, ſubiecto & afficiendi modo. Et his diſtinguitur ab *vlcere* ratione ſubiecti, quod enim vlcus eſt in carneis, id caries in oſſeis eſt fibris, elogio *D. Præſ. l. c.* Diſtinguitur etiam eadem opera a *fractura* oſſium, quæ quidem cum carie idem ſubiectum, non vero easdem cauſas, eundemque afficiendi modum agnoſcit.

§. 7.

§. 7. Indicantur in hac noſtra definitione quoque morbi *gradus*: dum enim inter malum leue & profundum diſtinximus, duos veluti gradus fecimus. Horum benignior eſt, quando ſuperficietenus ſolum arroditur oſſis ſubſtantia, quod in morbi principio deprehendi ſolet; malignior autem eſt, quando in ima iam oſſis penetralia ſeſe inſinuauit, licet ſint qui priorem gradum peculiari nomine *aſpretudinis oſſium* inſignire, & e carierum nomine eximere volunt. Attamen cum negari nequeat, eſſe etiam hic corruptionem oſſium ex iisdem cauſis, quæ cariem progenerant, nemo etiam inficias ibit, recte ſub hoc capite hanc ſpeciem tractari, & *Gorræus in definitionibus Medicis ſub Lit. T. p.326.* taxationem omnino meretur. Nec opus eſt principium quoddam putrefactiuum hic accuſare, cum hoc ſit effectus, non autem cauſa. Vid. *Zwing. in Theat. Prax. med. p.320.* Idem quoque nobiscum ſentiunt alii, qui fere ſimilem huius mali definitionem dederunt; Vid. *Sennert. Inſtitut. lib. 2. part. I. c. 10. p. 462. Blankard. Lex. Med. p. 55. Mang. Bibl. Med. Pract. Tom. 3. lib. 13. p. 659. Fernel. Patholog. L. 7. c. 10. p. 667. Bruno, propylæo medic. p. 62.* & alii.

§. 8. Exinde fluit diuiſio cariei, quæ apud varios varia habetur; Sic alia eſt *producta, inueterata*, quæ per multos iam durauit annos, & vires acquiſiuit eundo, vel *conſiſtens* quoque: alia vero *incipiens*, vbi tantum primordia arroſionis deprehenduntur. Pariter quoque alia caries eſt *ſuperficialis*, exterior, in dentibus etiam viſenda quandoque, circumdans extrema oſſis; alia *profunda*, totum exedens & corrumpens, ſeu centralis. Eſt tandem & alia *patens*, quæ oſſe denudato facile cognoſcitur; alia autem *latens*, ſeu occulta, ab interiori oſſis parte in-

 cipiens,

cipiens, quare tunc loco inacceſſo moram trahens malum incrementum capit, nec niſi plane corruptum ſe tandem manifeſtat. Itidem alia eſt *vniuerſalis*, vt in lue venerea ſæpisſime totum corpus adeo affligitur, vti celeberrimus *Nuckius* tale ſceleton totum totum carioſum monſtrauit, quod vix cohæſit, cui iunxerat inſcriptionem Anatomicus hic ſagacisſimus: amor intimis hæret medullis, citante *Heynio de morb. oſſium p. 56.* aut *particularis*, cuidam membro propria, vt cranii, dentium, brachii, femoris &c.

§. 9. Alii aliter diſtinguunt cariem, quisque prout ſibi videtur commodum. Sic Excellent. *Woydt Prof. Publ. Regiomont. l. c.* tres eius facit ſpecies, 1) dicit Teredinem, 2) ſpinam ventoſam, 3) autem pædarthrocacen. Melius adhuc videtur ſcopum attingere *Lemery in tr. ſuo* cui titulus der Bein-Artzt *lib. 3. cap. 2. p. 329.* dum quintuplicem exponit cariem, quæ diuiſio cauſas habet pro fundamento. Hinc 1) dicit *tumoroſam*, malignam, ab exoſtoſi venerea ſcorbutica, in rhachitide, potisſimum ab intra inuadentem; 2) eſt *vlceroſa*, humida, ſcorbutica, ſine tamen exoſtoſi, a ſero acri, ab extra rodente. 3) *ſicca* ab aëre oſſa perioſtio denudata alterante. 4) quæ a *corroſiuis* applicatis, aut abſceſſu ſero nimis aperto inducitur. 5) *antiqua*, inueterata, a continuo vlcerum antiquorum vicinorum affluxu & contactu. Optime omnium autem arridet nobis *D. Præſidis* ſententia, qui in *Pathol. Dogmatica p. 433.* in tres cariem diſtinguit ſpecies: 1) *ſimplicem, latentem* magis, ſine tumore, ſiue *internam*; 2) *manifeſtam*, cum tumore, ſiue *externam*, ſignis non indigentem. 3) *Symptomaticam*, quæ aliis morbis magis ſuperuenire ſolet.

let. Cum ergo omnem cariem, qualemcunque etiam faciem præ ſe ferat, aut a quacunque cauſa oriatur, neruoſa hæc diuiſio complectatur, merito eam retinemus & hoc loco, cuiuis tamen diſſentienti arbitrium ſuum relinquentes.

CAPVT II.

De Subiecto.

§. I.

IGitur poſt, quam breuibus vidimus, quid ſit caries, inquirere nunc decet, vbinam eadem inueniatur. SVBIECTVM ergo eius ſunt oſſa, ſicut in definitione allata iam fuit dictum: hæc enim pars affecta ſunt, per quam morbi limites definiuntur, & circumſcribuntur. Simulac enim ab oſſe ad carnem extenditur, non amplius affectus dicitur caries, ſed vlceris nomine venit hæc putrefactiua corruptio; ideoque ſola tantummodo oſſa conſiderationi noſtræ paucis in hoc capite erunt ſubiicienda.

§. 2. Oſſa igitur partes corporis ſunt dura & ſolida, ex fibris oſſeis in longum porrectis, a natura debita cum duritie fabricatis, ad triplicem potiſſimum vſum inſtituta. Sicuti autem totius in ouo materno fœtus proſtant filamenta: ſic quoque oſſium ſimilitudo ibi præſentatur, poſtmodum in editis maior eorundem datur conſpectus, efformatis iam ſatis ſuperque oſſibus, quæ tamen maximam partem adhuc ſunt mollia. In ipſo igitur embryone oſſium locum occupant cartilagines, aut ſi proximius velis, oſſa in fieri, quas præcedunt tendines: Hi enim

procedente tempore in cartilagines, hæque rurſus in oſſa mutantur. Cartilagines quippe nil aliud ſunt, ſi rem rite iudicaueris, quam compages fibrarum tendinoſarum, quæ vbi abſtracto magis humido, aucto indies naturali calore, indureſcunt, oſſeæ omnino fiunt proſapiæ.

§. 3. Materia ipſa, ſi Chimice examinetur, tribus ſuis conſtat principiis, ſale, ſulphure & mercurio. Per ſal Chimicis omne denotatur ſapidum, ſal enim omnis ſaporis parens. Ineſſe autem illud probat ſal volatile elicitum C. C. eboris, cranii humani, omniumque oſſium animalium. Sulphur, omnis odoris & cohæſionis principium, pariter per Chimicas operationes ad oculum demonſtratur; non ſolum enim gelatina, quæ oſſibus firmitatem fœneratur, & qua abſumpta fatiſcunt in friabilitatem oſſa, ex omni oſſium genere coctione facilis prolectu, verum illud *γλισχρὸν* & glutinoſum oſſium hoc probat; ſed & oleum poſt deſtillationem ſpiritus, ſale volatili prægnantis, reſiduum, empyreumaticum, graueolenti odore nares infeſtans, eiusdem locuples teſtis exiſtit. Mercurius tandem, qui Chimicis omne volatile denotat, ob ſal volatile alcalinum negari nequit.

§. 4. Quapropter cum ſal hoc in oſſibus alcalinæ ſit naturæ, quod ex dictis patet, omne autem acidum & alcali inimica ſint ſalia, ſe inuicem deſtruentia, quid poteſt eſſe facilius, quam vt præualente acido alcalinum ſal deſtruatur, & ſic ſtructura oſſium iacturam pati neceſſum habeat. Vt autem propoſito inhæreamus, de generatione oſſium, ſi quis penitius informari cupit, euoluat *D. Præſidis Phyſiologiam Med. p. 219.* eandemque *reformatam p. 203. Verheynii Anatomen p. 11. 12. Dolæum in oper. part. 2. p. 723.*

723. Schenckium in exercitationibus Anatom. lib. 1. ſect. 1. cap. 16. exercitat. 2. p. 83. Heyn. in tr. de morbis oſſium, aliosque. Et licet *Iohannes Baptiſta van Helmont tractatu de retentis p. 497.* duritiei cauſam in oſſale quoddam coagulum reponat, aliique alia pro generationis cauſa proferant; attamen notioribus contentis priora nobis ſatisfaciunt.

§. 5. Aliter paulo materialia osſium principia deſcribit aut magis implicat *Ouerkamp. in Chirurgia ſua noniter inuenta lib. 2. cap. 5. p. 576.* vbi dicit: oſſa conflari e ſale volatili, ſpiritu, oleo, cum parte ſalis fixi & acidi volatilis, cui adhuc aliquid immixtum eſſet per Chimiam ſeparabile innominatum. Cui fere ſubſcribit *Dolæus*, excepto illo innominato *Encyclopæd. Chir. lib. 6. c. 7. p. 725.* Clarisſimus ille Medicus Anglus *Clopton Haver in Oſteologia noua diſcurſu I. p. 36.* ſequentibus, erudite ſatis de his omnibus differit, concludens tandem, duas reuera tantum osſium eſſe partes materiales, ſal & terram, reliqua autem tum ex medulla, tum ex vaſis ſanguiferis & interſtitiis filamentorum oſſeorum conſtare, ad quem curioſum lectorem remittimus.

§. 6. Spectatur autem in oſſium contemplatione horum ante omnia inuolucrum, quo plurima, exceptis dentibus & vnguibus, niſi poſteriores ex horum numero eximere velis, inueſtiuntur, ſub nomine *perioſtii*, quod dicunt pelliculam membranoſam ſenſus exquiſitisſimi, ad oſſa inuoluenda, iisque acutiorem ſenſum ſubminiſtrandum fabricatam, docente hæc fuſius *Laurembergio* in *Anatom. corporis humani exercit. 12. p. 484. §. 25.* Hæc autem adeo arcte adhæret osſibus, vt vix ab iis ſeparari queat, niſi diſcindatur aut dilaceretur, quod ipſum ad tanto maio-

maiorem defenſionem durarum partium factum eſt. Perioſtium vero ipſum licet per omne corpus eiusdem fibroſæ membranaceæ ſit texturæ, eius nomen tamen pro conditione loci variat, vnde, quæ capitis oſſa inueſtit, *pericranium* vocatur.

§. 7. In oſſibus ipſis ſpectamus figuram ſumme variam, cum alia ſint rotunda, alia teretia, alia plana, gibboſa, arcuata, ſpinata &c. Neque duritie omnia æquali gaudent, prout nimirum magis aut minus poroſa cauaque ſunt. Interim durities tamen oſſium eſt proprietas; adeo, vt horum emollitio præternaturalis ſtatus omnino ſit habendus, cuius rei exempla ante noſtra iam tempora *Ruellius*, *Hollerius*, *Fernelius* & alii, etiam recentiores, typis conſignarunt. V. *Bonet. Anatom. pract. lib. I. Sect. 5.* Adde, quod dexterrimus ille Medicorum Daniæ *Simon Pauli* in *quadripartito ſuo Botanico* idem animalibus accidere afferat, quando de gramine quodam Norvvegico per errorem comederint. Pariter etiam cauitates omnibus proprie ſic dictis oſſibus ſunt communes, licet non eiusdem magnitudinis conſpicuæ, maiores enim maximis, minores vero longe minoribus gaudent, adeo vt in aliquibus nil niſi foraminula quamplurima inter duos ſolidos parietes conſpiciantur, quod apprime patet in cranio intra vtramque tabulam.

§. 8. De oſſium nutritione Anatomici certant, qua ratione fiat; alii enim medullam, quæ in cauitatibus maiorum reperitur, verum alimentum, alii eandem tantum excrementum dicunt, & huius loco venas & arterias, quæ oſſa transeunt, ſubſtituere laborant. Nos, ne diſſertationem vltra limites extendamus, ſatis eſſe credimus, ſi

B. L.

B. L. ad vtriusque partis ſectatores & defenſores remittimus. Occurrit adhuc in oſſium contemplatione eorundem articulatio, ſeu connexio alterius cum altero, quæ varia eſt maxime, potiſſimum vero in articulationem laxam & ſtrictam, aut, vt Græci dicunt, *Diarthroſin* & *Synarthroſin* diſtinguitur. Alia tacemus, quæ tum ſub his comprehenduntur, tum etiam ſedulo Anatomices ſcrutatori haud erunt ignota. Vſus autem, ne quid prætermittamus, creditur potiſſimum ex *Coo* triplex: 1) corpori fœnerari firmitatem & ſtabilimentum, 2) munire interiora ab iniuriis externis, & 3) iuuare externam figuræ pulchritudinem.

§. 9. Eſſe autem hoc verum affectus noſtri ſubiectum, probatum nunc ibimus virorum experientiſſimorum obſeruationibus: neque enim vllum in homine os reperitur, quod huic morbo non queat fieri obnoxium. Facillime omnium oſſa *capitis* erodantur, quod maxime humiditatibus expoſita ſint. Primas inter illos tenet *diuinus Senex*, qui cariem oſſium capitis inſtar omnium accurate deſcribit, merito hinc legendus *l. 2. de morb. c. 7.* & *c. 24.* Sic & *Paræus in Chir. lib. 9. cap. 20.* oſſium horum cariem obſeruauit, & Excellentiſſ. D. *Slevogtius*, Profeſſor huius Academiæ celeberrimus, Patronus & Præceptor meus ſubmiſſe venerandus, cariem cranii in ſpecimine pro loco anno 1695. habito egregie deduxit. *Amatus Luſitanus* ſimilem recenſet caſum *cent. I. curat. 76.* Et *Dodonæus in obſerv. cap. 18. p. 623.* frontem in Monacho carie exeſam vidit, ſuisque manibus palpauit cum ſtupore & admiratione. Sic *Barbette Anatom. Pract. p. 104.* meminit ægri oſſis lacrymalis cariem perpeſſi. *Overkamp. loco citato obſerv. 7.* refert, fabrum quendam laboraſſe carie decenni, qua non ſolum ma-

xillæ, ſed & oſſa naſi dimidia cum orbita oculi corrupta fuerunt. *Bonetus* in Nobili lue venerea laborante ſummam omnium faciei oſſium, naſi, vtriusque maxillæ vidit eroſionem, vnde facie collapſa aſpectu horridus miſere obiit. *Claudius Deodatus* deſcripſit cariem in *maxillis. V. Hildan. Chirurg. cent. 4. obſ. 21.* Sic etiam *Schenckius in obſ. med.* puellam allegat, cuius inferior maxilla penitus corrupta fuit, *obſerv. Med. lib. I. p. 213. Mangetus in Biblioth. Med. Pract. Tom. 3. lib. 13.* refert: meretricem nobilem Venetiis carioſam habuiſſe epiglottidem, quæ ipſa tandem deciderit in aſperam arteriam, ex qua ægra vna cum fœtu fuerit ſuffocata. Iuuenis gibboſus vertebram dorſi octauam & nonam carioſam habuit, obſeruante *Hildano obſeruat. Chir. cent. 4. obſ. 66. Bonet. l. c. obſerv. 9.* notauit carioſam coſtam ſpuriam cum fiſtula; ſimilem etiam vidit *Tulpius obſeruat. medicin. lib. 3. c. 28.* Sic & celeberrimus Altdorffenſium Profeſſor *D. Ioh. Maur. Hoffmannus*, Fautor & Præceptor meus deuenerandus, in ægro quodam Patauii vidit carie confectum olecranum. *Heynius* tentamine *de morbis oſſium p. 56.* meminit fracturæ brachii leui niſu extenſi adeo carioſi, vt minimo attactu fatiſceret in cineres. In Sexagenario Gallico malo laborante totum brachium exeſum; & in puero X. annorum os coſtæ, digiti cuiusdam in dextra, eiusdemque lateris cubitum, præuiis tuberculis, carioſum vidit laudatus ſæpe *Bonet. l. c. ſect. 4. & 5.* Item *Manget. l. c.* vidit in quadragenario metacarpum, vlnam & caput radii; in puerulo metacarpum ſiniſtræ manus; in puella carpum vtriusque manus, tarſum vtriusque pedis & vertebras lumbares carie perforatas. *Bonet. ſepulchret. lib. 4. ſect. 2. p. 1543.* metacarpi oſſiculum, quod pollicem ſuſtinet, ita cor-

ruptum

ruptum, coloris tamen albi, recenſet. *Beniuenius abditorum cap. 79.* os coxendicis in ægro peſte laborante in cinerem verſum notauit, citante *Schenckio.* Pariſiis in noſocomio æger paruo motu fregit os femoris intus carioſum, vt tradit *Heyn. l. c.* Vir trigenarius genu carioſum habuit, qui inde medulla colliquata & gangrænoſa facta obiit; vid. *Mang. l. c. Thomas Bartholinus* in milite vidit tibiam ſic conſumptam ad V. digitorum transuerſorum latitudinem. Itidem in puella calcanei & metatarſi ſummam cariem legimus in *Bonet* ſæpius *cit. Anatome.* Tandem quoque *Marchette in obſerv. Medic. Chir. 56.* os femoris carioſum ſignauit ex ſclopeti vulnere. Coronidem imponat hisce *Nuckii* Celeberrimi ſceleton totum totum carioſum, adeo vt præ foraminulorum copia vix cohæreret. Vt taceamus frequentius etiam occurrere & viſendam eſſe cariem in oſſe tibiæ tanquam magis obuio, nec adeo tecto, vnaque maiori; vnde & effectus medicaminum aduerti, & operationis manualis oculis vſurpari magis poteſt.

§. 10. Ne autem & ipſe obſeruationum mearum leuium B. L. neſcium dimittam, earum tres hic annectam. Berolini igitur ciuis honeſtus monſtrabat mihi tibiam tumentem & nodoſam, ab imperitis Chirurgis pro ſimplici tumore curatam, quam vero, vbi cariem reperi, cauterio ſanabam. Poſtea cum in Academia Norica literis incumberem, Matrona Nobilis occurrit, cariem in cranio oſtendens, eodem medio & aliis curata. Tandem etiam in hac alma Salana Studioſus bonarum literarum, beate nuper defunctus, malo annoſo cum eroſione vomeris laborabat, quem pariter ante obitum prius feliciter reſtitui. Quare nihil reſtat, quin cum *D. Præſide Pathol. Med. p. 108.*

concludamus: verum omnino huius mali ſubiectum conſtituere oſſa, eaque omnia eidem eſſe obnoxia, adeo vt nec vngues ipſi ab hac corruptione immunes exiſtant, quos ſæpe eroſione deturpatos, aſperatos & deformes a ſcorbuto videas. Plura exempla videri poſſunt *Ephemer. German. Dec. II. Ann. III. V. VI. X.* & paſſim apud alios.

CAPVT III.

De Cauſis.

§. 1.

QVod in prouerbio dicunt: felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas, id nemo inficias ibit: harum enim cognitio tam vtilis eſt, quam ardua. Difficiles enim eſſe eas inuentu, præcipue in medicis, probat autorum maximus de eis diſſenſus; Vtilitatem autem praxis quotidie commendat, ſiquidem earum cognitio huius eſt fundamentum, & non inepte morbus cognitus ſemicuratus præſumitur: atque hoc vnicum eſt, quod Medicum rationalem ab empirico diſtinguere poteſt. Quapropter huius loci omnino opus putaui, vt in cauſis huius mali enormis euoluendis occuparer, quas exinde pro leui ingenii modulo breuibus expoſiturus ſum.

§. 2. Siſtuntur autem nobis diuerſæ hic opiniones Autorum. *Carteſius* enim, vt in plurimis noui aliquid quærit, ita & hic particulas accuſat angulares acutas, quæ vel in ſucco nutritio exiſtentes ex arteriolis ad oſſa deuehantur, vel in lympha complexæ ductibus quibusdam propriis, lymphaticis puta, ad oſſa progrediantur, aut cum ipſo neruorum ſucco poros oſſium occupent, & lanci-

lancinatione ſua eorum interſtitia adorientes diſſolutionem tandem importent, & ſic oſſis ſubſtantiam corrumpant. *Theophraſtus Paracelſus* itidem culpam ponit in ſale, quod fibras carnium & vaſorum deſtruat, ipſamque osſis eſſentiam illæſam non ſinat. *Helmontius* profert laticem corroſiuum coagulo ſuo oſſeo contrarium, illudque corroſione deſtruentem. *Syluius* ſpiritum producit acidum impurum in corpore exiſtentem, a ſola aciditate prouenientem, doloribus præuiis: iuxta hunc enim, citante *Dolæo* in *Encyclop. l. c.* acrimonia a fixo ſale lixiuo in loco ſuo permanens vrit partem affectam, ſpiritus autem acidus creberrimis lancinationibus partem lacerat & perforat, illiusque venenum penitius ſe inſinuans vix curationi locum relinquere aſſerit. Tandem magnum illud Medicorum lumen *Galenus* cauſam deducit ab acrimonia humores corrumpente, quibus læſa pariter oſſa corruptionem ſubeunt.

§. 3. Qui a principiis Chimicis morborum cauſam deducunt, pariter inueniunt, quo ſuam ſententiam ſtabilire poſſunt. Cum enim, vt ſupra dictum, osſium compages ex ſale, ſulphure, & mercurio conſtituatur, facile coniectu, quod, ſi quid horum vacillet & deſtruatur, os ipſum iacturam ſubire & damnum ſentire opus vtique habeat. In noſtro quidem affectu communi aſſertione accuſant ſal osſium, quod nimirum, vbi exaltatur magis magisque, tandem ſupremum actiuitatis gradum acquirit. Sicut autem hoc in ſalium præparatione notisſimum eſt, quo ſæpius labore repetito ſoluuntur & coagulantur, eo maiorem nanciſci acrimoniam, ita & hic contingit; quo magis enim exaltatur ſal oſſibus inimicum, eo acrius id efficitur, adeo vt cau-

ſtica fere qualitate præditum non ſolum interſtitia fibrarum extendat, ſed & ipſarum ſubſtantiam rodat & corrodat, adeoque totum os de tono ſuo decenti viuido deiiciat. V. *Muſitanus in Chir. theoret. pract. Tom. 1. c. 21. pag. 143.* Nec illi forſan reprehendendi erunt, qui ſulphuris accuſant vitium, ſiquidem hoc omnis cohæſionis habetur principium, proinde, cum caries id efficiat, vt oſſis particularum continuitas ab inuicem diſſoluatur, non errabimus, ſi ſulphur in iis deſtructum aut vitiatum dicamus.

§. 4. Vt tamen mentem noſtram tanto magis exponamus, placet diſtinctiones iſtas cauſarum conſuetas adhibere, vbi Medici morborum cauſas in immediatam, mediatam & remotas diuidunt, intelligentes ſub iſtis ea, quæ absque aliorum interuentu morbum producunt; ſub illis, quæ prioribus antecedunt; ſub hisce vero occaſiones anſasque priorum, quæ abeſſe & adeſſe absque morbi incremento & decremento poſſunt. CAVSA proinde IMMEDIATA humor eſt ſalinus, acris, acidus, roſiuus, qui colligitur intra aut etiam ad oſſa, intransque eorum porulos diſſoluit eosdem. Salinum eſſe humorem affirmare non dubito, ſiquidem non ſolum dolores lancinantes, qui eiulatu & trepidatione ægrorum ſe ſatis exerunt, id probant; omne enim ſal ſpiculis ſuis pungit & vellicat, quale quid videtur in ipſo morbo Gallico, vbi dolores noctu calore lecti foti, iuncta attentione præ die maiori, ita excruciant hominem, vt vix ſe continere ſciat; ſed etiam mollities & friabilitas partis affectæ, vti oſſium eſt in carnibus, quæ aceto ſimplici exponuntur, vt aſſaturæ eo magis aptentur, quas vulgo Sauer-Braten vocamus, quarum oſſa pariter a ſale aceti ita emollita ſunt, vt leui tactu

fricari

fricari queant. Eſſe talem huius humoris acrimoniam, nullus forſitan negabit, qui effectum conſiderabit, aut ſi minus e ſententia noſtra iudicare voluerit, pus inde profluens guſtare iubebimus, & illico nobis asſentiet, percipiens acorem lingua propria. Talem deguſtaſſe acerrimam inſtar aquæ fortis materiam in glandulis contentam in cadauere lue venerea extincto ſemet affirmat *Maſſon. in diſput. inaugur. de Carie Oſſium* ſub *D. Io. Maurit. Hoffmanno P. P. Altdorffii habita 1681.*

§. 5. Ex acidorum autem claſſe hoc ſal acre deſumendum eſſe, certum eſt, tum quod illius acrimonia a ſtagnatione facta ſit, omne autem ſtagnans magis ad acida inclinat, quod etiam guſtus certiſſime poterit determinare, vt in lue Gallica lympha talis exiſtere vulgo fertur: tum etiam quod remedia contra cariem non acida, ſed alcalia, lixiua, ſaliaque volatilia eſſe debeant, vt inferius docebitur in curatione. Nunc vero tritum hoc eſt: Contraria contrariis curantur; verum alcali contrarium eſt acido, proinde illud acidum magis eſſe oportet, quod per alcali ſanatur. Roſiuam autem ſali vim quis denegabit, cum ſatis pateat, omne ſal ad actiuitatis gradum perductum rodere addita ſibi corpora, quare indita ipſi & cum eo commixta recluduntur, diuiſis ab inuicem particulis, imo ipſis atomis: quod & ipſa perforatio ſubſtantiæ affirmat oſſeæ, ea enim permultis pertuſa foraminulis cribri quandam ſpeciem haud inepte repræſentare videtur. Proinde in hoc omnes dictorum ante autorum ſententiæ, ſi rite conciliare volueris, collimabunt, ſiquidem vnica tantum veritas eſt, licet ea varie proponi non renuat.

§. 6. Vti vero acrimonia acida roſiua, ſiue in concreto,

ſiue

ſiue in abſtracto conſideretur, omne abſoluit punctum; Ita liceat nobis CAVSAM MEDIATAM cariei ipſius laudare ex humorum, laticis cumprimis, vitiis, præter qualitatem illam eminentem, & localiter hic illic ſe exerentem, ad hunc effectum, eorundem motum geminum, tum ῥευματισμὸν, tum συναθροισμὸν. Ille fit ἀθρόως καὶ βιαίως, *confertim & cum impetu*, adeoque dolore ſatis forti præuio, imo & calore, inflammatione, & ſuppuratione. Exemplo ſit vel ſola paronychia, quam cariem conſequi toto videmus die, & alia. Hic vero paulatim & ſucceſſiue, adeoque magis ſine dolore; cuius exemplum in lue venerea occurrit, quamuis nec priori aliquando excluſo. Vtrisque velificatur ςάσις, obſtructio pororum, ſtagnatio & extrauaſatio, ſiquidem omnis humor extrauaſatus, licet alias ſaniſſimus & integerrimus, extra oleas vagatus, moram trahens in peregrino loco, acris ſubinde euadit, adeo vt, quo diutius immotus ita permaneat, eo maiores indies hæc acrimonia acceſſus ſentiat. Si enim ſanguinem ex vena hominis, alioquin ſani, emiſſum guſtes, eumque abſque omni acredine deprehendas, infuſum & occluſum in vaſe apto, ſi per tempus aliquod reponas, habebis tandem ſerum eius adeo acre ſalinum, vt tantam ſalium copiam eidem infuiſſe maxime ſis miraturus. Quare & in vulneribus ſuccedens hæc acrimonia non ſolet emanere, niſi diligenti defenſione Medici præcaueatur. Et hæc eſt illa, quam modo citauimus, ſalis exaltatio, in qua particulæ ſalinæ ſolutæ actiuiores redduntur, vnitæ quippe, fluorem indeptæ, διαχώρησιν paſſæ, & corruptionem quandam ſubeuntes, balſamico temperante ſulphure non obtuſæ, ſed exuperantes potius, & in debile vndecunque os hoc illud inſinuatæ, motu vel generationis, vel locali velificante.

§. 7.

§. 7. Tandem vt & REMOTAS inquiramus in CAVSAS, easdem diſtinguemus ſecundum naturales, nonnaturales & præternaturales res vulgo receptas. Ex NATVRALIBVS ÆTAS confert potiſſimum puerilis & florida, vtpote quæ humoribus magis præ cæteris abundans morbum hunc fouere ſolet, quamuis nec ſenium hic fuerit exemtum, vt adducta capite præcedente exempla monſtrarunt non vna. Quoad TEMPERAMENTVM, Cholericum & Phlegmaticum potiſſimum huic morbo obnoxia ſunt, cum illud ſalibus non careat, hoc autem propter ſuam viſcedinem & humorum impuritatem facillime cacochymiam acquirere valeat.

§ 8. Ex NONNATVRALIBVS AER maxime reſpiciendus, qui, ſi ab omni vulnere & vlcere arcendus eſt, certe ab hoc malo diligentiſſime. Experientia enim docuit, ſola huius admiſſione oſſa carne nudata cariem concepiſſe. Sunt qui culpam particulis ſalinis acidis nitroſis in aëre exiſtentibus adſcribunt, ſed qui illas haud ſtatuunt, obſtructioni pororum, quam aer frigidior in oſſibus excitare ſolet, hoc tribuunt; vnde fluxus circulatorius humorum impeditus ſtagnat & aceſcit. ASSVMPTA pariter huic malo ianuam pandunt, dum alia ſalia augent in copia, alia coagulando & per ſe craſſa obſtructioni fauent. Talia ſunt cibi aere aut fumo durati, muriati, auſteri, acidi, fructus horæi, inprimis immaturi, nimius ſalium vſus. Sic & potus aquarum tartarearum obſtruentium, humores reliqui non defecati, fermentifici, acidi & ſimilia. Adiungimus etiam his *medicamenta* quædam, quorum imprudens vſus malum hoc generare poteſt, nimirum *oleoſa* & *acida*, quæ humores coagulando ineptos reddunt, aut

poros oſſium obſtruendo circulationem impediunt. Vid. *Verduc in ſcript. Chirurg. p. 64.* & *Overkamp.* ſæpe citatus *p. 376.* Qui corpus nimis *mouent*, aut vigiliis vltrá modum indulgent, ii diſſipato & euaporato quaſi nimium humido ſalia concentrant, eaque acria ſibi reddunt: e contrario *quies nimia* & *ſomnus* excedens lympham copioſiorem progenerat, quam quæ decenti modo eliminari poſſit, vt proinde ſtagnans cariem concipere facilius queat. Par ratio eſt EXCRETORVM & RETENTORVM; ſiue enim humidum nimis excernitur, fit ſalium concentratio, ſiue particulæ ſalinæ excrementitiæ retinentur, euadit pariter ſalium vitioſitas. Demum qui AFFECTVS ſpiritus deiiciunt, & lympham incraſſant, apti quoque nati ſunt ad cariem progenerandam, aut natam producendam.

§. 9. Ex PRÆTERNATVRALIBVS potiſſimum ii accuſandi erunt morbi, qui aut ſalium abundantia, aut materiæ viſciditate obſtruente gaudent. Primarium ſibi locum poſcit *lues venerea*, quæ viſcido & acido nititur fundamento; huic caries vt plurimum iungitur, quod ex citatis ſupra exemplis ſatis patebit, vt & *Dodonæus l. c. cap. 18. p. 623.* *tumores, atheromata*, aut *melicerides venereas* cariem fouiſſe citat. Addi poteſt inter præparata Anatomica *in muſeo Bidloiano* aſſeruata *n. 5.* Cranium lue venerea exeſum, & plane ſtigmatibus deformatum. Par ratio eſt *vlcerum, fiſtularum* & *vulnerum* antiquorum, quæ pure abundanti os vicinum alluunt, quorum quotidie videmus exempla. Vid. *Etmüll. oper. part. 3. p. 109. Overk. l. c. p. 376. Zwing. in Theatr. prax. med. p. 321.* & ipſe magnus *Cous aphor. VI. aphor. 45.* Sic *Purmann* ex *carbunculo* itemque ab *eryſipelate* cariem vidit, quam deſcribit *obſ. 3.* & *78.* *Vigo* materiam putridam

vene-

venenoſam accuſat, cum dolore intolerabili, qualis deprehenditur in lue dicta, cacochymia ſeroſa, ſcorbutica, abſceſſibus & aliis. A *variolis* item ortam fuiſſe cariem ex beneuola Magnif. D. *Slevogtii*, Præceptoris fideliſſimi communicatione nuper admodum vidimus in infante, cuius poſt variolas mala altera tuberculo infeſtabatur, quod ad ſuppurationem tendens apertum tandem ſuperioris illius lateris maxillæ monſtrauit cariem, vt pars eius cum duobus dentibus, canino & molari, abſcederet. Præ omnibus vero *violentia* externa ſuum confert ſymbolum, quod accuſat *Lemery Chir. oſſium lib. 2. c.11.* qui etiam a *luxatione* cum abſceſſu & fiſtulis morbum obſeruauit. *Zittemann.* in *med. forenſ. ambuſtionem* in palato notauit cariem excitaſſe *caſu 58. cent. 3.* Laudatus ante *Bonetus* memorat cariem in *obſeruat.* ſuis ab ictu ſelopeti in ſiniſtro genu facto. Alii ex leuiori certo motu eius prouentum notarunt, inter quos omnium loco Excellentiſ. D. *Slevogtium* producimus in *diſput. ſuperius citata,* vbi a pyro immaturo in caput pueri proiecto hoc malum ortum traxiſſe monſtrat.

§. 10. Sunt, qui *vermes*, ab affectu hoc vix ſeparabiles, pro cauſa morbi venditant, & ab his roſionem & perforationem deriuant. Verum cum potius eos morbi ſæpius effectus ſtatuam, vtpote qui poſt tempus tantum inueniuntur in loco carioſo, nec ſtatim primo tempore, ſatis eſt, non vni ſoli & ſemper animatæ putredini cariem acceptam ferre. Extraordinarie vero de eorum exiſtentia nullus dubito Excellentiſſ. D. Præceptoris *Slevogtii* obſeruationibus fiſus, vt & *Paræi*, Chirurgi ſuo tempore conſummatiſſimi, qui eos iam notauit & ad figuram ver-

miculorum caſeos depaſcentium, atro capite deſcribit. Elegans hanc in rem obſeruatio legi meretur de verme paronychiæ cauſa apud *Agricolam Chirurg. paru. & aucta Tr. V. p. m. 483.*

CAPVT IV.

De Signis

§. 1.

NE autem Medicus, tum in morbi cuiusdam cognitione, tum in euentus illius præcognitione fallatur, proſpectum eſt ſignis duplicis generis, ita vt ex his morbi cognoſcatur eſſentia, exinde euenientia. Verum cum non omne ſignum omne tollat punctum, cum multi iisdem ſignis gaudeant, aut alius facie ludant morbi, non tuto vni ſoli ſigno fidere licet, atque longe conſultius ex iis ſimul ſumtis prudens iudicat Medicus. Igitur ne & hic in propoſito noſtro deficiamus, placuit hoc loco pauca de ſignis proponere, quibus affectus noſter oculis medici ſe manifeſtare ſolet.

§. 2. Cognitionem ergo adiuuant SIGNA DIAGNOSTICA, quæ hoc in malo ſunt duplicia, pars enim in carie manifeſta eſt patente, pars autem in occulta & latente deprehenditur. Signa, quæ cariem patentem ſpectant, ſunt in ipſo oſſe, adeoque vere pathognomica, quæ in omni carie & ſemper adeſſe ſolent. (1) occurrit *color* oſſis alteratus & præternaturalis, liuidus, flauus, aut niger, pro maiori aut minori ſulphuris deſtructione. Notum eſt, oſſa, quamdiu viuunt ſubrubicundi quodammodo vel albicantis

bicantis potius extrinſecus eſſe coloris, ob nutrimentum, quod a ſanguine hauriunt in iis contentum, & ſulphur oleoſum adhuc inhærens; emortua vel quaſi non item, ſed vtplurimum, liberiori præſertim expoſita aeri, albent magis ob ſulphuris huius & nutrimenti ſanguinei defectum. Id & in noſtro deſideratur affectu, vbi ſulphur a ſale ſolutum & deturpatum a naturali colore diſcedit, & ob corruptionem ſalis ſimul nigreſcit, licet & hoc non careat exceptione, cum ſint, qui oſſa carioſa candida vidiſſe ſe aſſerunt.

§. 3. (2) Spectatur oſſis *conſiſtentia* vitiata. Oſſibus nimirum propria eſt durities; in carie vero oſſa adeo mollia, vt ſcalpro disiungi, imo vnguibus fricari poſſint. Solida alias ſunt oſſa & fibrillis denſis arcte ſe complectentibus compoſita; in carie & hoc perditur, nam fibræ a ſale corroſiuo acri diſcerptæ foraminula pariunt flatibus viam concedentia. (3) Oſſis vitiantur *accidentia*: nimirum in ſtatu naturali oſſa ſunt magis ſicca, ad ſenſum læuia & æqualia, in carie vero *pinguia* ob humorem putridum, & *aſpera* atque *inæqualia* ob eandem materiam roſiuam excedentem, quare & tota *fruſta* osſis corrupti per vlcus excernuntur a natura compulſa.

§. 4. Quæ diximus, ea omnia in eo ſaltim valent caſu, vbi os integumentis ſuis & carnibus ſpoliatum nudum conſpicitur; aſt vbi in oculos illud non incurrit, difficilius aliquo modo iudicatur caries: attamen non deſunt ſigna quibus ea indicatur. Exploratio enim inſtituenda eſt, quæ fit vel oculis, vel manu, vel naribus, vel auribus, vel inſtrumentis. Oculis conſpicimus (1) *pus* inde profluens, non quidem laudabile & bene coctum, ſed ſanioſum, te-

tri coloris, liuidum, virideſcens, fluidum, quæ licet & in vlceribus ſordidis aliis deprehendantur, attamen hoc notabile eſt, quod in carie pus ſit immoderatum, nec vlceri reſpondens quantitate; adeoque facile inde noſcitur. Acre illud eſt, vti ab humore tali roſiuo ſolum expectari poteſt. Videmus 2) *carnem circumiacentem* deprauatam, pallidam aut liuidam, flaccidam & ſpongioſam, nimirum a putrefactione incipiente, cui calido extincto & humido abundante omnia corpora ſunt obnoxia. V. *Cous VII. aphor. 2.*

§. 5. Videmus 3) *vlcus* in corpore exiſtens carnibus ſeſe inſinuans, earumque ſubſtantiam corrumpens, quod ſi profundum eſt, adeoque osſibus vicinum, atque per multa iam durauit tempora, nec vllam curationem admittit; (licet enim quandoque talia videantur curata & conſolidata, breui tamen tempore poſt iterum collecta interius materia, recrudeſcunt:) teſte diuino *Hippocrate VI. aphor. 45. & VII. aph. 77.* cariem indicare ſolet. Horum cenſum quoque ſubeunt *Gummata Gallica* annoſa, quæ nec reſolui, nec cicatrice obduci gaudent, iuncto ſimul ingenti dolore capitis in lue ipſa, quod notanter adducit *Muſitanus Chir. Tom. 4. cap. 21. p. 143.* Videmus 4) tandem ipſas *oſſis particulas* abſcedentes & excretas cum pure, naturæ prius beneficio aut medicamentorum ope ab oſſe ſeparatas. Tacemus, quod & lintea carpta vlceri immiſſa, aut emplaſtra ſuperimpoſita, ſi nigredine tingantur & fœteant, maxime inferiori parte, ſint ſignum quaſi infallibile.

§. 6. Manibus ſe manifeſtat interdum tumor, vbi aucta quaſi videtur osſis magnitudo, id vero potisſimum in eo fit mali genere, quod ab intra incipiens ad extra protenditur, nec cum vlcere coniunctum eſt. Quamuis

enim

enim hoc multi negent, poſſe ſine vlcere exiſtere cariem, experientia tamen quotidiana docet, interdum etiam absque illo oſſa corrodi, adeoque ſicca potius. Nares infeſtat fœtor, qui huic malo quandoque maximus adeſſe ſolet: id enim omnes teſtantur, fœtorem eſſe maximum, qui etiam ſulphure combinationis principio iam deſtructo a non conceſſo aere putredine exoriente abeſſe nequit. Auribus dolores ipſos ab ægro relatos, querelas & eiulatus percipimus, dolor enim in hoc morbo ab humore acerrimus oritur, qualis præ aliis in lue venerea ſe manifeſtat. Hic autem potisſimum dependet ab affecto perioſtio; os enim quando læditur ſolum, nullus dolor percipitur, teſtante *Mangeto in Bibl. Med. Pract. p. 659.* Notabile tamen eſt, dari indolentem penitus cariem, etiam in dentium extima longitudine, & alias, pro modulo cauſæ, ſuperius iam tactæ.

§ 7. Præter hæc etiam dolor magis obſeruatur, quando caries eſt magis in fieri adhuc, quam in facto. Videri de hoc & legi meretur elegantisſimus locus *Coi l. 2. de morb. c. 24. t. 1.* Cum caries fit in oſſe, dolor ex hoc corripit ipſum os, & progreſſu temporis attenuatur ac inflatur, & fit in ipſo κάταγμα, q. d. fractura (ac ſi læſio alias ab extra facta fuerit.) Plura occurrunt *ibidem*, vt & *c. 7.* in eoque loco videri meretur *P. Salius Diuerſus in comment. p. m. 213.* Inſtrumenta tandem & hic ſunt ad explorandum vtilia, nimirum ſpecillum, quod per vlcus ad vsque os ipſum intruditur: aut ſi introitus arctior ſit, quam qui hoc recipere queat, ſuadente *Verduccio in ſcriptis Chirurgic. part. 2. p. 126.* ſetam adhibemus: ſæpe enim oſculum externum eſt anguſtiſſimum, cum interne cauitas ſit maxima, notante *eodem p. 107.* His autem deprehenditur os aſperum, inæquale

& fora-

& foraminulatum, iuxta ſuperius dicta. Deprehenditur etiam *mollities* oſsis, adeo vt ſtylus per illud ad inſtar ligni carioſi tranſadigi queat; licet etiam in hoc fallat interdum ſcrutator, cum oſſa ab aëre quandoque ita indurentur, vt trepano vix ſint ſuperabilia, notante *Paræo Chirurg. lib. 18. cap. 26.*

§. 8. Ordo monet, vt ad SIGNA PROGNOSTICA accingamur, quibus docemur de morbi noſtri euentu. Statuendum itaque eſt procul dubio; quod ea caries, quæ *recens* eſt, & vix initium egit, multo facilius curari poſsit, quam illa, quæ ab aliquot iam temporibus durauit, iuxta illud Poëtæ:

Principiis obſta: ſero medicina paratur,
cum mala per longas inualuere moras.

Malum enim eſt chronicum ad multos ſe annos extendens, adeo vt per XXV. annos duraſſe meminerit *Manget. l. c.* imo ad XLIV. Clarisſimus Wittenbergenſium Profeſſor B. D. *Sperlingius* in Serenisſimo Principe notauit; præſertim ſi ab interius extraverſus malum procedat, vt in ſpina ventoſa accidit. Difficulter etiam curatur caries *profunda*, & quæ in corpore producitur cacochymico, vt in ſcorbuticis confirmatis, leproſis, lue venerea infectis, aut aliis, vbi cum totius conſumtione malum finiri ſolet. Nec facilior eſt ea cariei ſpecies, quæ ſpongioſum os impetit, cum ibi maior humorum fiat collectio, quod in oſſe ſicciori, ſolidiorique metuendum non eſt, citante *Lemery in Medic. Oſſium lib. 3. p. 326.* Eadem de cauſa oſſa oculorum, oris & narium, ſi vlceribus afficiantur, facilius cariantur. Par ratio eſt, ſi caries circa tendinem, neruum, iuncturam, aut vas aliquod ſanguiferum maius deprehen-

prehendatur : ibi enim non commode poſſumus neceſſarias Chirurgicas inſtituere operationes, læſis enim dictis viciniis, vel incidendo, vel corrodendo, inprimis in neruis facillime conuulſi moriuntur ægri. Maximum quoque imminere ſolet periculum a diris ſymptomatibus, doloribus vrgentibus, febri acuta, delirio & inflammatione, quibus ſæpe homo corruit. Conſiſtens & definita manens tutior, progrediens vna cum ſymptomatibus parum boni portendit. Et prognoſis hæc tum euentus, tum temporis & modi euentus terminum definit. Si enim particularis & leuior eſt, vt exemplo capitis, elogio *Coi. l. II. de morb. c. 2.* ἄυτη ἡ νȣ͂σος ȣ̓ θανάσιμός ἐςι, *hic morbus letbalis non eſt.* Sin vniuerſalis magis, & ſymptomatibus grauioribus ſtipata; viſa inde orta epilepſia, deliria aliaque, & tandem mors ipſa.

§. 9. *Curari* autem morbus nequit, niſi prius os affectum penitus exſtirpaueris, vt fruſtraneum ſit carne vlcus claudere, ſaltim conſtanter, hoc nondum remoto, monente *Etmüllero l. c. p. 109.* Procurandum igitur, vt abſcedat os carioſum, aut ſponte ſua, aut ope inſtrumentorum, quod apud Chirurgos audit exfoliatio. Hæc in alia carie longius, in alia breuius requirit tempus: ſi enim ſit exigua & in ſuperficie, intra XXX. vel XL. dies contingit; profundior autem & vetus multum requirit tempus. Vid. *Vigo Chirurg. part. 2. l. 1. c. 20.* Si violentia externa cauſata fuerit cariem, exfoliatio fit citius; a contuſione enim ſoluuntur facile ab inuicem oſſis particulæ, quæ poſtea leui naturæ conatu extruduntur. Non autem omnia hoc modo corrupta oſſa exfoliantur, illa enim, quæ perioſtio carent, particulatim quoque non abſcedunt,

vt in dentibus fieri videmus. Cum autem interſit futuram prænoſſe exfoliationem, prædicitur ea a dolore, qui a contactu ſtyli mouetur & vacillatione. Remoto ſic oſſe inutili, eius locus vacuus aut carne repletur præuio tumore aliquamdiu, dolore & colore rubicundo. Vid. *Zwing. Theatr. pract. part. 2. p. 323.* Vel relinquit poſt ſe foueam, inprimis ſi maior fuerit, vt integra oſſa ſint abſumta. Sic in eroſo oſſe naſi collabuntur nares, eiusque faſtigium humiliatur, & facillime malum ad palatum per medium etiam fornicem & cerebrum ſerpit, vt vult *Muſit. in Chirur. p. 143.* Item vbi os palati hoc eroditur, non ſolum vitiatur ſermo, niſi cura palliatiua hoc auertat; ſed etiam, quæ æger per os aſſumit liquida, per nares regurgitant aliquando. Tacemus, quæ alia huc poſſent adduci, B. L. dimittendo ad citatos autores, præſertim *Heynium in libr. de morbis oſſium*, & præ omnibus ad eruditum illud Angliæ Medicorum decus *Cloptonem Haver* in tr. quem *Oſteologiam nouam* inſignit doctiſſime ſcripto.

CAPVT V.

De

Curatione.

§. I.

IN CVRATIONE autem quo felicius procedamus, opus eſt, vt prius ex MEDENDI METHODO indicationes debitas formemus. Quare vt indicantia prius præmittamus, ſiſtunt ſe nobis os ipſum carioſum corruptum, humor acris & roſiuus, tandemque fouentia, & ſymptomata varia. Illud, cum nulla arte ad priſtinum ſtatum perduci

duci queat, exigit ſui remotionem, iuxta prudens illud *Ouidii Naſonis* dictum:

- - - Immedicabile vulnus
enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur.

Ille, vtpote mali huius cauſa, qua non ſublata prioris remotio fruſtranea eſſet, dum ſemper repullulans ad reliqua progreditur oſſa, indicat correctionem, vt nimirum character roſiuus deſtruatur, acida acrimonia roſiua edulcetur & viſciditas attenuetur, illud autem quod hoc modo corrigi non patitur, penitus eiiciatur. Hæc autem vt varia ſunt, ita non vno modo tractantur, vt ad frugem redeant. Sic vlcus conſolidandum & expurgandum, contuſio ſolanda & reſtituenda, dolor mitigandus, vigiliæ temperandæ, & alia pro re nata ſunt inſtituenda.

§. 2. Indicata, quæ his reſpondent indicationibus, ex triplici curationis fonte ſunt deſumenda. Ad oſſis corrupti remotionem ergo ex CHIRVRGIA auxilium eſt petendum, qua commode & breui opera totus labor perficitur. Diuiditur autem commode tota hæc operatio in præparationem, actionem ipſam, & conſequentia. Præparatio includit 1) explorationem ſeu inueſtigationem partis affectæ, quæ fit ex ſupra dictis tum oculo, tum inſtrumentis, de qua hic pluribus agere ſuperfluum foret. 2) Detectionem in eo caſu, vbi os denudatum non eſt, eaque fit vel ſectione, vel extenſione, vel cauterio potentiali. Sectio inſtituitur ſcalpello aut lancetta, ſecundum fibrarum carnearum ductum, cauendo ſedulo neruos, tendines & vaſa maiora ſanguifera, ne ex horum læſione immobilitas membri, conuulſio aut hæmorrhagia nimia oriatur. Incidendum eſt ad vſque os ipſum agili, quan-

tum poſſibile, manu, ne æger diu torqueatur, ſiſtendaque hæmorrhagia, quæ quandoque leuis adeſſe ſolet. Extenſio fit per turundam ex ſiccis v. g. ſpongia arida, aut radice gentianæ &c. confectam, quæ paruulum in vlceris oſculum inditur, vt ſuccum imbibens aucta illud maius reddat, qui modus in iis locis, vbi neruus aut vas eſt metuendum, conuenit. Per cauterium potentiale minus fere tuto fit hæc detectio, cum omni cura vix præcaueri poſſit, ne corroſiuæ illius particulæ ad os ipſum perueniant malumque augeant.

§. 3. Remotio ipſa, quantum ad Chirurgiam ſpectat, (leuior enim quæ eſt caries, medicamentis quoque ſolis interdum cedit,) ferro & igne abſoluitur, duobus iſtis ab *Hippocrate* iam dictis extremis remediis, qui & ſeorſim *loco cit.* ſectionem & raſionem commendat. Confer. *Celſus l. 4. c. 2. & 3.* qui vel radendum vel vrendum ſuadet, vbi & plura habet elegantia. Sine his cariem poſſe curari negat *Dolæus.* Quæ ferro fit, efficitur vel ſcalpro, nimirum quando ſuperficialis magis eſt, vbi os ad vsque colorem rubicundum apparentem abraditur, qualis curatio per totum inſtituta cranium facta fuit ab *Heurnio in Commentar. ad VII. aphor. 2. Hipp.* vel adhibetur terebra aut trepanum, maxime in carie profunda, terebrando vsque dum ſegmenta oſſium natiui coloris ſecedant: vel ſpecio vtimur acuto & malleo plumbeo, quibus particulæ oſſis corrupti haud obſequentes naturæ & impedientes vi ſeparantur: vel tandem volſella aut forcipe minori, pro loci aptitudine. Igne autem medemur cariei per cauteria ferrea, igne prius candefacta, poſtmodum oſſi affecto aliquoties applicata, cum cannula itidem ferrea, qua ratione mortuum hoc os a viuo ſeparatur.

§. 4.

§. 4. Conſequentia ſunt 1) ſuper imponenda, nimirum pulueres ſiccantes, balſama vulneraria, mel roſatum, & alia huius farinæ, modo non acria, pinguia aut vnctuoſa; 2) faſciatio, vt ſuperimpoſitis his puluerihus linteaminibus carptis & compreſſis, vel faſciis defendatur reliquum ab externa omni aëris & alia violentia. 3) Conſolidatio, quæ partem vacuam reparatis fibris carneis implet, & ſic lacero corpori integritatem rurſus fœneratur, conſolidantibus, balſamicis, pulueribus & emplaſtris obtinenda. Alia quoque ex Chirurgia huc ſpectat operatio, nimirum ſi membrum quoddam totum totum exeſum eſt, vt non ſit reparabile, illius neceſſaria eſt exſtirpatio ſerra, cultro aut forcipe maiori, pro re nata, inſtituenda, vrendo poſtmodum vaſa maiora ad præcauendam hæmorrhagiam lethalem, & adſtringentibus, iſchæmis, aliisque emplaſtris, quibus ſuperimponenda lintea, muniendo.

§. 5. Acrimonia roſiua acida tum in toto, tum in parte eſt corrigenda. In toto hoc facit Venæ Sectio, inprimis in plethoricis, iuuenibus, & quibus ſolitæ ſanguinis fluxiones ſubſtiterunt, non ſolum euacuandi gratia, vt ſanguinis copia & quantitas humoris peccantis imminuatur, ſed etiam deriuandi ergo, vt aliam verſus partem, potiſſimum excernicula, materia deducatur. Huius in locum & cvcvrbitvlæ poſſunt recipi, non autem cum tanta vtilitate. Reuocanda huc ſunt euacuantia, medicamenta vniuerſalia, cumprimis pvrgantia, quæ lympham acrem expurgant, pro vrgentia etiam iteranda; qualia ſunt *rhabarbarina*, *helleborus niger*, *elaterium*, *reſina ſcammonii*, *gialapa*, *magiſter. gummi de Peru*, & præ aliis omnibus ☿*ius dulcis*, vtpote qui optime hanc acrimoniam educit, obtundit, edulcat.

 §. 6.

§. 6. Paria his faciunt DIAPHORETICA & DIVRETICA, præcipue in ægro ſeroſo, & vbi malum communicatur cum toto, vt in ſcorbuto & lue venerea, vbi apprime ſudoriferis prouincia demandatur, iunctis tamen ſpecificis & appropriatis. Sic profunt hoc fine ♁ *diaphor.* ♂*le cachect. bezoard. minerale* & ♂*le*, 🜍 ♁*ii auratum*, 🜓 *natiua*, *C.C. uſt.* & *philoſoph.* maxime vero ſalia volatilia ad deſtructum ſal volatile oſſium reſtituendum, vt ⊖ *vol. viper. ebor. C.C. ſuccin.* & alia. Item *decocta lignorum, rad. chinæ, ſarſæparill. &c.* ~ *cochlear. naſturt. zedoariæ, eſſentia* ♁*ii, fumariæ, lignor. mixtura ſ. antiſcorbutica* &c. Cum cachecticis, antiſcorbuticis, abſorbentibus, aperitiuis, præſertim mercurialibus.

§. 7. Præ aliis apophlegmatiſmus vniuerſalis, vt loqui amat D. *Præſes de facult. medicament. lib. 2. ſect. 2. cap. 12.* nimirum ſaliuatio mercurialis, laudem meretur, potiſſimum ſi cum lue caries ſit coniuncta, cauendo tamen exceſſum omnem, ne nimis inde fundatur lympha, & dolores generentur vna cum mali exaſperatione. In genere hoc tenendum, ſalina volatilia, aromatica, teſtacea, martialia & opiata plurimum hic ferre auxilium, adeoque ſedulo eſſe adhibenda. Vid. *Muſit. in Chirur. Tom. 2. c. 21. p. 93.*

§. 8. Hæc interne adhibentur, quæ ſaltim in compendio quaſi vidimus, fuſius e ſuis loculis huc referenda. Sunt tamen & medicamenta, quæ EXTERIVS applicari ſolent & debent. Talia ſunt aut carnem exedentia, aut exfoliationem promouentia, aut maiorem putredinem prohibentia. Quæ carnem abſumunt, inter cauteria potentialia reponimus, de quibus ſupra dictum, ea ob facultatem roſiuam minus eſſe tuta. Attamen *Muſit. l. c. Tom. 3. p. 165.*

p. 165. hoc fine commendat *præcipitatum dulce*, ▽*am ſuam* ⊖✱*ci*, eiusque ∽ &c. quæ tamen quantum iuuent aut noceant, ipſe viderit. Alii ▽ *viridem*, *ol.* ♀*is per deliquium*, ∽☿*ii alb.* cum ▽ *perſicariæ* commendant: Imo *Tulpius* ☍ *ipſum ſublimatum*, nimirum *butyr.* ♁*ii* cum *oleo lini* mixtum indemne dicit, cum e contrario non ſolum *Fabric. Hildanus* in *obſeru. Chirurg. p. 399. Scultetus in armamentario*, ſed & alii expreſſe omnia acria, in ſpecie O *vſt.* ☿⏗, ⊕*lum* & ▽F*tem* prohibeant. Seorſim *oleum* ⊕*li* oſſibus inimicum & infeliciter applicatum notauit *Kerckringius obſerv. 58.* Omnia ergo hæc talia cum grano ſalis ſunt & intelligenda, & applicanda.

§. 9. Ea, quæ oſſis abſceſſum adiuuant, externe immediate ipſi appoſita, adeo multa & varia ſunt, vt ea hic enarrare locus non ſit; ſufficiat ergo notiora & potiora notaſſe. Veteres iuxta *Aëtium Tetrab. IV. ſermon. 2. cap. 56.* veteres nuces, imo ſordes matulæ adhærentes huic miniſterio deſtinabant, admixta cedria, ſat ſordide. Hodie commendant plerique & tantum non omnes præ aliis *Euphorbium*, cuius effectus fideliſſimos paſſim laudant autores, vt *Fallopius*, *Overkamp. l. c. p. 384. Muſitanus*, *Lemery*, *Hildanus*, & præ aliis omnibus optime de cura hac, & viribus euphorbii curioſe agit *Muys Dec. I. obſ. 8. p. 48.* vbi ſcribit, ſe puluerem euphorbii inſperſiſſe, quod multum ſalis volatilis, & quidem acerrimi continet, atque ita breui tempore omnis caries forma pulueris impalpabilis ex vlcere ſenſim euacuata fuit. *Purmannus* aliis præponit phlegma ⊕li, verum tamen, non adulteratum, quo ſolo cum linteo madefacto quotidie ter impoſito cariem cranii, neglecto ſcalpro, ſe ſanaſſe affirmat. Eius tamen contrarium iam tetigimus, niſi bene

hæc

hæc diſtinguamus, phlegma & oleum ⊕li, ipſamque oſſis læſionem. Sic *oleum caryophyll.* egregie facit officium, vt aliquot guttulis aſperſis ſtatim nigredo albeſcat, vt ſæpius ex ore *D. Præſidis* audire licuit. Celeberr. D. *Muralt.* ℅ *myrrh.* & *guaiac.* cum hoc miſcet & exfoliationem citam inde promittit. Tacemus *pulu. rad. ariſtol. ireos Flor. oliban.* ℅ *camphoræ verum, rad. bryon. peucedani, amalgama* ☿*ii,* ℅ *cochlear.* ♃ *radicat.* ℞ *am euphorb. pyrethri, ſcordii, ſabinæ, ſerpentariæ Virginianæ, abrotani, ſ. & compoſitam.* aliaque ℅♌ta. Alia vero pinguia communia ſordida oſſibus non quadrant, ſed nocent potius, & facile poros & tubulos oſſium obſtruunt.

§. 10. Quæ tandem poſt exfoliationem externe adhibentur, balſamandi & conſolidandi gratia imponuntur. In his palmam præripiunt reliquis *Elix. vit. Balſam. diuin.* & *Balſam. Arcæi*, quibus ſolent apponere *Balſ. propr. per infuſionem, mel roſat.* ℞ *am myrrh. aloës, oliban. tereb. Elix. propr. balſ. neruin. emplaſtr. de* ♁ *ran. c.* ☿ *Vigonis, & de hyoſc.* Sunt qui hac de cauſa auro foliato foramen dentis carioſi implent, cum hoc metallum maxime omnium perfectum, & a corruptione ſit alienum; verum an auxilium ſperatum præſtet, autores affirment.

§. 11. Ad tertiam indicationem Symptomatibus occurrendum, ſuo cuique ſpecifico. Sic in lue venerea iam laudata *ſaliuatio, ſudorifera, decocta lignor. rad. Chin.* infuſum ex iisdem proficuum, non opus eſt vt repetantur; vt & in ſcorbuto interpolanda ſeorſim ſunt antiſcorbutica, ~ *cochlear. beccabung.* ▽ *antiſcorbut. Elix. antiſcorb. ſir. ſceletyrbicus, conſeru. fumar. cochlear.* &c. In malignis bezoardica

zoardica & cordialia, cum ſudoriferis & diaphoreticis &c. In vlceribus & fiſtulis digeſtiua, mundificantia, conſolidantia, balſamica, alias adhiberi ſolennia, cum dictis miſcenda. In doloribus & vigiliis nimiis anodyna & opiata, ſomnifera, adhibentur, omnia iuxta ſuæ indicationis modulum.

§. 12. Reſtat vt Diætam quoque ordinemus ægro, vbi 1) Aër ſit purus & temperatus, minime omnium frigidus, affectui huic nocentiſſimus. 2) Cibi ſint boni ſucci, concoctu faciles, non acres, acidi, ſalini, muriati, fumo aut aëre indurati, vti & ipſa medicamenta omnis acrimoniæ ſint expertia, non dicta oleoſa, aut pinguia. Potus autem vitetur acidus, auſterus, non fermentatus, feculentus; conceditur potus Thee, Coffe, ipſiusque vini. 3) Motus ne ſit nimius, nec vigiliæ imperentur, æger potius ſomno ſe reficiat, & quiete gaudeat moderata. 4) Aluus & veſica ſuum faciant officium, ſi renuant, lenientibus & diureticis admoneantur. Fugiatur venus inprimis nimia, & inhoneſta. 5) Animi pathemata freno coërceantur, nec ira nimis ſanguis exæſtuet, vel terrore & triſtitia ſpiritus deprimantur, iuuat animum habere hilarem, & in omnibus eſſe moderatum.

SOLI DEO GLORIA.

Clariſſimo Doctorando

S. P. D.

PRÆSES.

CVm etiam in Chirurgicis optimum ſit recurrere ad fontem, *Hippocratem*, in loco claſſico de *carie Cranii l. 2. de morb. c. 24.* non leue occurrit exemplum examinandi textus. Dixerat enim: quibusdam os inueniri etiam διαβεβρωμένον πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, *pereſum vsque ad cerebrum.* Hoc, pergit, vbi certo deprehenderis, ἢν μὲν ἔῃ πέρην διαβεβρωμένον, ἐᾶν ἄριστον, καὶ ἰῆσθαι ὡς τάχιστα τὸ ἕλκος, *ſiquidem vltra*, trans, perfecte, reuera, *pereſum fuerit, ſinere optimum, & ſanare quam citisſime vlcus.*

Verba hæc clariſſima reformare contendit *P. Salius Diuerſus*, & loco ἐᾶν, legendum & reponendum ἄιρειν, *tollere.* Suggerit τὸ ἐᾶν de variandis lectionibus cogitandi occaſionem. Quantum huius eſt loci, tam diu retinenda eſt lectio, quamdiu non niſi cogimur cogitare de alia, & magis quidem congrua & commodiori.

Id vero vel ex re ipſa, & contextu, vel ex voce, vel vtrisque potius deſumendum eſt. Qui manuſcripta vnicam regulam ſtatuunt, mirum quan-

quantum errant, vbi enim ſunt illa? Et ſi adſint, multitudo horum errantium quomodo parit errori patrocinium? Longe aliter ſaniores procedunt Critici, &, vt tres ſaltim nominemus, *Salmaſius*, *Barthius*, *Reineſius*, qui poſterior in codice Chimico Græco Mss. ex ingenio plus quam centum, ne plura dicam, loca ſua manu correxit. Quid dicam de *Cornario* noſtro, cuius Galenum oſtentat Bibliotheca noſtra Academica?

Satis ſit conſentire nomina rei, reſpondere ſtylum autoris, & analogiam, velut typum genuinum, loquendi & ſcribendi. Quid multa? Textus hic noſter eſt longe clariſſimus, relinquendum eſſe τὸ ἐᾶν, neminem decere ἄιρειν. Quid enim tollet, ſi perforatum ſit cranium, & velut trepanatum?

Quare ratum ſit, quædam in critica hac genuina eſſe ſuo autori aſſerenda, non aliena, quædam tollenda, vel corrigenda merito, ſingula modeſte. Hæc addenda impreſſis viſa, dato leuiculo ſpatio, quo pacto plura ex *Coo* eodem, *Ereſio*, aliisque, etiam vulgo prætermiſſa, emendare ſuſtinuimus. Deus O. M. aſpiret vlterius Tuis laudabilibus conatibus FELICITER! Dab. e muſeo αὐτοσχεδιαστί. MDCCXIII. D. III. Nou.

Ne

NE *careas clari medici*, CHARISSIME STVSSI!
Nomine, purpuream Tibi dat medicinatiaram,
Præmia præclaris monſtrans ſic digna laboris,
Dum cariem docta tentas deſcribere penna,
Et qua ſit ſimul hic morbus curabilis arte.
Gratulor, & precor ut capias hos fauſtus honores,
Et tua docta manus pergat depellere morbos:
Sic poteris nunquam merita quoque laude carere.

Nobiliſſimo & Clariſſimo DN. DDO
honores meritos gratulatur cum omnigenæ felicitatis ſucceſſuumq; voto

IO. IAC. FICKIVS, Phil. & M.D.